

ОРГАНІЗАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

О. О. СЕМЕНОВА

Постановка проблеми обумовлена стрижневим напрямом модернізації вищої педагогічної освіти, необхідністю формування функціональної компетентності майбутніх педагогів. Удосконалення і розвиток професійної компетентності педагогічних кадрів повинні ґрунтуватися на усвідомленні вимог сучасної освіти до майбутніх спеціалістів, яка полягає в тому, щоб навчити їх продуктивно працювати в нових умовах: генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, вміти творчо мислити, організовувати діяльність, уміти планувати стратегію своєї праці.

Увага дослідників сьогодні сконцентрована на проблемі формування професійної компетентності, різних аспектах її структурних складників, серед яких важливу роль відіграє функціональна компетентність. Суттєвим показником її виступає готовність сучасного вчителя до організаторської діяльності, ступінь розвитку його організаторських здібностей, чітке уявлення набору організаторських функцій учителя-практика.

Проблеми підготовки вчителя-організатора привертала увагу багатьох учених. Резерви вузівського процесу у підготовці студентів до організаторської діяльності досліджувалися в різних аспектах: організаторські вміння та шляхи їх формування (М. Курочкін, М. Максимов, О. Омаров, Л. Тюптя, Л. Уманський та ін.); поняття «організатор» як особистісна характеристика суб'єкта організаторської діяльності (Е. Димов, Р. Кричевський, О. Лутошкін, Т. Мальковська, Г. Якушев та ін.).

Проте, незважаючи на значні здобутки, в проблемі, що розглядається, відсутня методика навчання студентів до ефективного виконання організаторських функцій у педагогічній діяльності, не визначені характеристики організаторської діяльності та набір компетенцій, що забезпечують її результативність. Недооцінка можливостей організаторської діяльності в структурі вчительської праці та неповне використання її в професіональному становленні майбутніх педагогів негативно впливає і на ступінь сформованості функціональної компетентності випускників педагогічних закладів.

Мета статті полягає у висвітленні сукупності характеристик, конкретизації організаторських функцій і здібностей майбутніх педагогів, виявленні ролі організаторської діяльності в становленні їхньої функціональної компетентності.

Підвищення вимог до характеру і структури вчительської праці ускладнює характер та структуру функціональної компетентності сучасного вчителя. Сьогодні неможливо забезпечити результативність педагогічної діяльності лише за допомогою реалізації виконавчих функцій. Тому підвищується роль організаторської діяльності в педагогічній праці, отже, виникає питання і про значущість організаторських компетенцій як важливого показника функціональної компетентності вчителя-професіонала.

Організаторська діяльність, будучи віднесеною до окремої людини, є не що інше, як система взаємопов'язаних дій (технологій), спрямованих на об'єднання груп людей для досягнення спільної мети. Як один із специфічних видів людської діяльності, своїм об'єктом вона завжди має групу людей, а отже, передбачає відносини «людина – група людей», «організатор – група організованих». Люди, їхня психологія, їхня практична діяльність – основний і специфічний об'єкт організатора – суб'єкта організаторської діяльності [6].

У структурі педагогічної праці значне місце займає організаторська діяльність, результативність якої напряму залежить від готовності майбутнього педагога до виконання організаційно-управлінських функцій. Л. В. Кондрашова, аналізуючи змістовну сторону і сутність організаторської діяльності вчителя, вважає, що її результативність буде тим більша, чим краще він зможе залучити учнів у колективну пізнавальну діяльність, допомогти кожному її учаснику визначити особисту стратегію і тактику в ній у відповідності з можливостями, здібностями, інтересами. На її думку, організаторська функція вчителя покликана активізувати пізнавальну позицію в колективному пошуку розв'язання навчальних проблем, викликати бажання докласти до досягнення загального результату свої зусилля та креативні здібності [3].

Специфіка організаторської діяльності педагога проявляється насамперед у її цілі. Вона не має конкретного предметного результату, який можна було б сприймати за допомогою органів відчуття, оскільки спрямована на забезпечення ефективності інших видів діяльності (навчальної, трудової, наукової). Зміст, форми і методи організаторської діяльності педагога завжди підпорядковані тому чи іншому виду діяльності дітей. У зв'язку з цим кінцева мета організаторської діяльності задається, як правило, не самим організатором, а іншою людиною або групою людей. Однак, незважаючи на відстороненість організаторської діяльності вихованців, ця діяльність виявляє свою ефективність у кількісно-якісних показниках продуктивності. У той же час про її ефективність можна судити і за такими критеріями, як рівень розвитку колективу, навчання і виховання учнів, характер взаємин, що склалися, згуртованість групи. Тим не менш основний продукт організаторської діяльності завжди носить психологічний, ідеальний характер.

Діяльність педагога-організатора, як і будь-яка інша, будується на основі переробки інформації, що надходить. Найважливішою для організаторської діяльності є психологічна інформація про властивості і стан колективу та його окремих членів. Звідси й організаторська діяльність включає в себе різні методи, засоби і прийоми психологічного й педагогічного впливу та взаємодії.

Більшість дослідників організаторську діяльність пов'язують із виконанням організаційно-управлінської функції. Вони виходять з того, що будь-яка, в тому числі й навчально-пізнавальна діяльність містить у собі: план, реальний процес, контроль його протікання та досягнення прогнозованих результатів у відповідності з планом. Л. І. Уманський, характеризуючи зміст організаторської діяльності в структурі педагогічної праці, виділяв такі функції: засвоєння завдання, підбір вихованців, ознайомлення із завданням (прийняття колективних рішень), визначення засобів та умов його реалізації, планування та розподіл обов'язків, інструктаж; внутрішня і зовнішня координація; керівництво й управління організаційним процесом [7, с. 39].

Н. В. Кузьміна, досліджуючи природу педагогічної праці, акцентує увагу на організаційно-управлінській функції, на її двох аспектах: організації самого себе вчителем та організацію учнів.

Багато дослідників реалізацію цієї функції в практичній педагогічній роботі пов'язують з особистісними якостями вчителя. Ще А. С. Макаренко до особистісних якостей вчителя-організатора відносив: розум, твердість характеру, вимогливість, уміння «прекрасно розрахувати роботу, розставити пацанів, знайти якісь нові способи», здатність бачити кожного хлопця наскрізь і безпомилково оцінювати його справжню сутність, працездатність та ін. [5, с. 310].

Б. З. Вульф, М. М. Поташник успіх організаторської діяльності вчителя ставлять у залежність від інструкторських його вмінь (знання справи, вміння чітко висловлювати свої думки, вимоги); здатності переконувати й захоплювати колектив загальною справою; організаторського мистецтва, тобто вміння яскраво і переконливо говорити і діяти, не пригнічуючи при цьому самостійності, ініціативи, творчості й активності інших [1, с. 17].

Цікаві для нашого дослідження також положення, сформульовані в свій час А. Н. Лутошкіним. Намагаючись конкретизувати організаторські функції педагога-організатора, він акцентує увагу на організаторських здібностях, під якими розуміє поєднання індивідуальних властивостей особистості, які дозволяють людині швидко, надійно, впевнено організувати людей на виконання будь-якої справи. Компетентність, активність, ініціативність, кмітливість, наполегливість, самовладання, працездатність, на його думку, забезпечують результативність організаторської діяльності.

Заслуга А. Н. Лутошкіна полягає в тому, що в структурі показників, що характеризують особистість учителя-організатора, він виділяє компетентність. Важливими характеристиками організаторської компетентності він вважає специфічні особливості вчителя, до яких відносить організаторську проникливість, здатність до активного психологічного впливу, схильність до організаторської роботи, широту організаторських можливостей [4].

Аналізуючи літературу та стан педагогічної практики, можна виділити такі організаційно-управлінські функції вчителя:

визначення мети і завдань майбутньої роботи, співставлення їх із можливостями, особливостями та здібностями кожного учасника колективної справи;

планування вчителем власної діяльності і діяльності виконавців з урахуванням їхнього досвіду організаторської роботи та ділових якостей;

розподіл ролей, доручень за ступенем складності, часу виконання і можливостей учасників майбутньої діяльності;

використання індивідуального досвіду, інтересу, прагнень, установок кожної особи, яка бере участь у колективній роботі;
координація дій виконавців;
своєчасна допомога, педагогічна підтримка і при необхідності корекція дій;
постійні педагогічне керівництво, облік та контроль за виконанням організаційно-управлінської функції.

Позитивні результати в організаційному аспекті педагогічної діяльності можливі при певному рівні сформованості організаторської компетенції вчителя.

Організаторська компетенція – це здатність залучати, зацікавити і залучити учнів до різних видів діяльності, у тому числі і до навчальної. Цей вид компетенції характеризується вмінням педагога впливати на інших словом та ділом, здатністю «проникати в психічний стан учня», запалювати учасників колективної справи, керуючи їхнім емоційним станом і настроєм; здатністю пробуджувати ініціативу, інтерес, вигадку, кмітливість, стимулювати та заохочувати самостійність, активність і нестандартність дій учасників.

Організаторська компетенція майбутніх педагогів-філологів – це не тільки знання, вміння, способи організаторської діяльності, але й мовні здібності, інтонацію, емоційність, чіткість дикції, сила навіювання і переконання педагогічного впливу. Це дає нам право вважати її структурним компонентом функціональної компетентності вчителя-філолога, який передбачає здатність до планування, складання авторської програми дій, розподілу ролей та доручень за ступенем складності, з урахуванням можливостей і досвіду організаторської діяльності виконавців, координувати їхні дії, керуючи ними, але, не пригнічуючи свободи дій, самостійності і творчості кожного учасника.

Організаторська діяльність може позитивно впливати на формування функціональної компетентності студентів, якщо педагогічний процес вищої школи буде організований як процес систематичного та послідовного виконання організаторських завдань, що постійно ускладнюються та стимулюють виконання різних функцій організатора згідно з можливостями та здібностями майбутніх педагогів, що забезпечує їм накопичення досвіду організаторської діяльності.

Функціональна компетентність як складне особистісне утворення містить у своїй структурі організаторський компонент, який не може бути реалізований без систематичної та цілеспрямованої підготовки студентів до організаторської діяльності. Організаторські компетенції визначають результативність праці вчителя-організатора, творчий характер вирішення ним практичних завдань та характеризують ступінь сформованості функціональної компетентності вчителя-професіонала.

Список використаної літератури:

1. Вульф Б. З. Организатор внеклассной и внешкольной воспитательной работы : Содержание и методика деятельности / Б. З. Вульф, М. М. Поташник. – М. : Просвещение, 1983. – 207 с.
2. Ищенко В. Компетентностный подход к подготовке преподавателей / В. Ищенко, З. Сазонова // Высшее образование в России. – 2007. – №6. – С. 166-170.
3. Кондрашова Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися : [учеб. пособ.] / Л. В. Кондрашова. – М. : Прометей, 1990. – 160 с.
4. Лутошкин А. Н. Как вести за собой. Старшеклассникам об основах организаторской работы / А. Н. Лутошкин. – М. : Просвещение, 1978. – 159 с.
5. Макаренко А. С. Общие вопросы теории педагогики / А. С. Макаренко // Соч. в 7-ми т. – М. : АПН РСФСР, 1957-1958. – Т.5. – 588 с..
6. Слостенин В. А. Педагогика : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; Под ред. В. А. Слостенина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
7. Уманский Л. И. Психология организаторской деятельности школьников / Л. И. Уманский. – М. : Просвещение, 1980 – 160 с.

Рецензент – кандидат педагогических наук, доцент Ю. В. Рева.